

UKRAYNA KRİZİ SAVAŞA DÖNÜŞEBİLİR Mİ?

Dr. Nejat Tarakçı
Jeopolitikçi ve Stratejist
ntarakci@gmail.com

Giriş

ABD ve AB'nin ekonomik ambargosuna ilave olarak, petrol fiyatları üzerindeki finansal güdümler, Rusya'nın Ukrayna politika ve stratejilerini değiştirmeye yetmedi. Aksine Kırım'a ilave olarak doğu Ukrayna topraklarının da elden gitme tehlikesi ortaya çıktı. Bu krizi Avrupa'nın başına açan ABD, şimdi krizin başlangıcından çok daha fazla bir telaş içinde görünüyor. NATO'yu devreye sokmaya çalışıyor. Çünkü kriz artık doğu Ukrayna'da bir iç savaş dönüştü. NATO'nun 5 Şubat 2015'de aldığı karara göre 5 bin kişilik tugay çapında acil müdahale gücü hazırlanması ve bu gücün hava, deniz ve özel birlikler tarafından desteklenmesi kararlaştırıldı. Ayrıca krizin büyümesi durumunda anılan gücün 30 bin kişiye çıkartılması da kabul edildi. Bundan daha da önemlisi ve bölgenin jeostratejik yapısını kökünden değiştirecek ve Türkiye'yi de yakından ilgilendiren iki önemli karar daha alındı. Orta vadeli etkileri olması beklenen bu kararlar şöyle;

- Birincisi; NATO, Bulgaristan, Romanya, Polonya, Litvanya, Letonya ve Estonya'da 6 komuta kontrol birimi tesis edecek. Bu birimler NATO ve milli kuvvetlerin kriz bölgesine intikalini süratlendirecek. Özetle ABD'nin ileri yığınak üsleri olacak. Bu karar Rusya'ya karşı Batı'nın yeni bir çevreleme stratejisi olarak değerlendirilebilir.

THE NEW CONTAINMENT

- İkincisi, Gürcistan'ın savunmasını modernize etmek üzere yardım sağlanması, böylece Gürcistan'ı NATO üyeliğine yaklaştırılması taahhüt edildi. Bu bağlamda Tiflis'te NATO- Gürcistan Ortak Eğitim Merkezi kurulacak ve NATO'dan uzman ve danışmanlar gönderilecek.¹

Gürcistan, ABD'nin Karadeniz stratejisi içinde Kafkasya'nın giriş kapısı olarak son derece önemli bir ülke konumundadır. Gürcistan yaklaşımı, ABD'nin Ukrayna stratejisi ile bütünlük sağlayan ve onun destekleyen jeostratejik bir zorunluluk. ABD'nin, Soğuk Savaş sonrası Gürcistan üzerinde ısrarla durmasının iki temel nedeni var. Birincisi Ukrayna stratejisi ile bütünlük sağlamak amacıyla Rusya'yı iki cephede tedbir almaya zorlamak; ikincisi, Karadeniz'de Rusya'ya karşı olası bir harekâta Romanya ve Bulgaristan ile birlikte, Gürcistan limanlarını kullanmak. ABD'nin Gürcistan stratejisi ile, Türkiye'nin Rusya ile olan ilişkileri ve coğrafi konumu nedeniyle NATO veya ABD liderliğinde oluşturulacak koalisyona katılmama olasılığını dengelemeye çalıştığı söylenebilir.

¹ Defense Ministers agree to strengthen NATO's defenses, establish Spearhead Force 05 FEB. 2015

Ateşkes Sorunu Çözer mi?

12 Şubat 2015’de başlayan Minsk Zirvesi’nde alınan ateş kes kararı sorunu çözer mi? Rusya’nın ulusal güvenlik ve savunma parametrelerini dikkate almayan bir yaklaşımın sonuç vermeyeceğini ABD ve NATO içindeki müttefiklerinin çoğu biliyor. Minsk Mutabakatı, Ukrayna- Rusya sınırının kontrolünü 2015 sonuna kadar şarta bağlı bir statüye sokmuş durumda. Bu şartlar Donetsk ve Luhansk’da yerel seçimlerin yapılması ve kabul edilebilir siyasi bir çözümün (anayasal değişiklikler-otonomi veya federal statü) gerçekleşmesidir. Bunun anlamı, 10 ay daha bölge istikrarsız kalacak demektir.² Doğu Ukrayna’da Rus etnik nüfusa dayalı özerk veya federal bir siyasi yapı olduğu sürece, Ukrayna’nın NATO üyeliğinin gerçekleşmesi zor olacaktır. Bu bağlamda Minsk Mutabakatının Rusya’nın elini güçlendirdiği ve barışçı bir anlaşma olasılığını artırdığı söylenebilir. Bu zirvenin önemli bir başka özelliği de Kırım konusunun gündeme gelmemesidir. Kırım Rusya’ya bağlanmış ve konu şimdilik kapanmış gözükmektedir. Bağımsız Ukrayna devleti 1991’de kuruldu. Geçen 24 yıldan yana Ukraynalılar kendi içlerindeki Rus asıllı vatandaşları Ukrayna kimliği altında birleştirmeyi başaramadı. Şüphesiz bunda Rusya’nın desteklediği Rus yanlısı başkanların uzun yıllar görevde kalmasının büyük rolü oldu. Artık maziyi sorgulamak sorunu çözmeyecektir. Görünen odur ki, Ukrayna’nın federal bir siyasi yapı dışında bağımsızlığını koruması çok zor gözükmektedir. ABD ve zayıf NATO müttefikleri Polonya, Baltık ülkeleri, Romanya, Bulgaristan şunu iyi bilmelilerdir ki, Ukrayna’nın doğu-batı diye ikiye ayrılmadan NATO üyesi olması mümkün değildir. Almanya-Fransa bunun farkındadır. Ve Almanya, Ukrayna’yı bu hale getiren krizi başlatanlar arasında olmaktan pişman olmuş durumdadır. Çünkü beklentilerin geleceği son nokta değerlendirilememiş ve Rusya’nın karşı stratejileri hafife alınmıştır. Şimdi ABD’nin de körüklediği tehlike kapıya dayanmıştır. Almanya kendisinin, Avrupa’nın ve bölgenin güvenliği ve istikrarı için Ukrayna krizinin Avrupa içinde çözülmesinin en doğru yol olacağını geç de olsa anlamıştır. Bunu Proşenko’ya da bir şekilde (havuç-sopa) anlattıkları ve ikna ettiklerini umalım. Ateşkes, kalıcı bir çözüme ulaşırsa, ABD dâhil herkes kazanacaktır. Eğer ABD, bir şekilde krizi devam ettirmek isterse, Almanya ve Fransa’yı baypas ederek bunu yapabilir. Son NATO kararları krizi caydırmak, geriletme veya çözmek yerine tırmandırmayı hedefleyen kararlar olarak gözükmektedir. Bir başka gelişme ise 12 adet A-10 uçağının Almanya’ya gönderilmesi oldu. Bu uçaklar tank ve zırhlı araçlara karşı kara kara birliklerini desteklemek amacıyla kullanılıyor.³ Bu yaklaşım ABD’nin Rusya’ya karşı Ukrayna üzerinden başlattığı artık düşmanca tabir edilen bir stratejiyi sürdürmek niyetinde olduğunu göstermektedir. Bu stratejinin uygulanmasında Almanya ve Fransa’nın dışarda bırakılacağı bir B planının uygulamaya konulduğu söylenebilir. Bu bağlamda ABD’nin, 12 Şubat 2015 Minsk Zirvesindeki ateş kes kararını ve diğer mutabik

² Steven Pifer | February 12, 2015 Minsk II—will it meet a better fate than Minsk I?

<http://www.brookings.edu/blogs/order-from-chaos/posts/2015/02/12-ukraine-peace-agreement-reached-pifer>

³ USA Air Force Air Force sending “tank busters” back to Europe by **NEOnline | GK**

13.02.2015 - 13:09 <http://www.neurope.eu/article/us-air-force-sending-%E2%80%9Ctankbusters%E2%80%9D-back-europe>

kalınan hususların kalıcı hale gelmesini engellemesi kuvvetle muhtemeldir. Böylece Ukrayna'daki iç savaş, ABD'nin takviye edeceği Ukrayna ordusu ile sürdürülecektir. ABD'yi sonu oldukça belirsiz böyle bir karara iten oldukça değişik bölgesel, küresel, iç politik ve psikolojik nedenler mevcuttur. Yeni yayınlanan 2015 yılı ABD Milli Güvenlik Stratejisi belgesinde, saldırgan/mütecaviz olarak nitelenen Rusya'nın Ukrayna'nın bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünün ihlal edildiği açıkça vurgulanıyor. Ve bu davranış, Soğuk Savaş'tan bu yana uluslararası toplum için en büyük tehlike olarak niteleniyor. Bu bağlamda Ukrayna halkına ve etkilenen Avrupa'daki müttefiklere her türlü desteğin verileceği öngörülüyor. Bunlardan daha da önemlisi Rusya'yı saldırganlıktan caydırma stratejisinin uzun vadeli bir plan olduğu vurgulanıyor.⁴ ABD'de, eski asker, diplomat ve siyasetçilerden oluşan bir grup⁵ savaş yanlısı olup, hazırladıkları raporda ABD'nin Ukrayna ordusunu süratle silahlandırılmasından ve NATO'nun Ukrayna'yı takviye etmesinden yana tavır aldılar.⁶ **Mr. Putin: Operative in the Kremlin** adlı kitabın yazarları olan Fiona Hill ve Clifford Gaddy adlı iki Brookings Enstitüsü araştırmacısı ise konuya daha realist yaklaştılar.⁷ ABD'nin Ukrayna'ya silah yardımının Rusya'yı bölgesel bir savaşa itebileceği değerlendirmesini yapıyorlar. Güçlenen Ukrayna ordusu, daha fazla ayrılıkçı ve Rus askerini öldürdüğüce daha yüksek bir karşı tepkinin doğacağı öngörüsünde bulunuyorlar. Obama hükümeti şahinlerle güvecinler arasında sıkışmış durumda. Şahinlerin, Amerikan ulusal çıkarlarından ziyade, askeri endüstri lobisinin etkisinde olduğunu söylemek abartı olmayacaktır. Yeni Milli Güvenlik Strateji belgesinde de belirtildiği gibi, ABD'nin dünya liderliğinden vazgeçip, gelişmeleri pasif bir şekilde kabul edip, oldubittilere göz yumması da zor gözükmemektedir. ABD – Rusya stratejik rekabetinde ABD'nin, 2008 yılından beri ulusal ve uluslararası kamuoyunda itibar kaybetmekte ve gerilemekte olduğu söylenebilir. Şöyle ki;

-
- İlk hayal kırıklığı Rusya'nın 2008'de Güney Osetya ve Abhazya'ya müdahalesi oldu
 - Rusya destekli İran'ın nükleer programında kalıcı bir anlaşma sağlanamadı
 - Rusya, Libya operasyonu ile kuzey Afrika'dan çıkarıldı ama bölge daha da istikrarsızlaştı, istikrarsızlık Mısır'a da bulaştı.
 - Rusya'nın Güney Kıbrıs ile olan tarihi stratejik ilişkileri engellenemedi
 - Suriye sorunu Rusya'nın kararlı tutumuyla hala belirsizliğini koruyor.
 - Kırım Rusya'ya bağlandı
-

⁴ http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf dated February 2015

⁵ B.Elçiler; Ivo Daalder, Michele Flournoy, Steveb Pifer, John Herbst. Siyasilere; Strobe Talbott, Jan Lodal, Michele Flournoy. Askerler; Amiral

⁶ "Preserving Ukraine's Independence, Resisting Russian Aggression: What the United States and NATO Must Do by Steven Pifer, Strobe Talbott, Ambassador Ivo Daalder, Michele Flournoy, Ambassador John Herbst, Jan Lodal, Admiral James Stavridis and General Charles Wald

⁷ Fiona Hill and Clifford Gaddy February 5, How aiding the Ukrainian military could push Putin into a regional war; <http://www.brookings.edu/research/opinions/2015/02/06-aiding-ukrainian-military-goad-putin-war-gaddy-hill>

-
- Odesa da dâhil olmak üzere Doğu Ukrayna'nın da orta vadede Rusya'ya bağlanma olasılığı artıyor
 - ABD, AB içindeki güvenilirliğini kaybetmeye başladı
-

ABD'nin Seçenekleri

Sonuç olarak; ABD'nin bölgeye ilişkin karar seçenekleri fazla değildir. Genel anlamda anlaşma veya çatışma kararı alınacaktır. Çatışma kararı alındığı takdirde, en zor olanı kararların hangi stratejik seçeneklerle ve hangi zaman dilimi içinde uygulanacağıdır. ABD'nin Avrupa'daki askeri gücünü artırana kadar doğrudan bir çatışma stratejisi izlemeyeceği, Rusya'yı Ukrayna ve Gürcistan ordusuna destek sağlayarak durdurmaya veya caydırmaya çalışacağı değerlendirilmektedir. Böylece orta vadeli bir strateji ile bir yandan Rusya'yı ambargo ve finansal tedbirlerle zayıflatmaya çalışacak, diğer yandan Rus ordusunu sürekli ve yüksek alarm durumunda tutarak psikolojik olarak yıpratacaktır. Barış kararı ise sıkı bir pazarlık demektir. Kalıcı olabilmesi için tarafları her açıdan tatmin etmesi gerekir. Ancak yine de en iyi karardır. ABD, eğer barış seçeneğini kullanacaksa, meydanı Almanya ve Fransa'ya bırakmamalı bizzat Rusya ve Ukrayna ile doğrudan soruna çözüm aramalıdır. Bölgemizin ABD – Rusya işbirliğine her zamankinden daha çok ihtiyacı var. Dünyamız ise yönlendirilen değil, Enver Sedat gibi tarihe geçecek yeni kahraman liderleri bekliyor.

İzmir 16 Şubat 2015
